

Toidusoovitused

Tagli Pitsi, PhD, Tervise Arengu Instituut, toitumisekspert

Toidussoovitused

Juhend,
mis annab tõenduspõhised soovitused toitude valikuks
ühe ööpäeva lõikes
rahvastiku keskmistele rühmadele

Toidusoovitused

- Juhindutakse toitumissoovitustest
- Arusaadavad kõigile
- Aitavad tagada mitmekesist ja tasakaalustatud toitumist

Toidussoovituste põhimõtted

Viis peamist toidugruppi

- Tärkliserikkad toidud - teraviljatooted, kartul
- Puu- ja köögiviljad, marjad
- Piim ja piimatooted
- Kala, linnuliha, muna, liha
- Lisatavad toidurasvad

Lisaks

- Suhkur, magusad ja soolased näksid
- Muud toidud ja joogid

Vesi

Toidussoovituste põhimõtted

Lähtutud

- Soovituste vastavus toitumissoovitustele
  - Valgud 10-20 %E
  - Rasvad 25-35 %E
  - Süsivesikud 50-60 %E
  - Rasvhapete %E, kiudained
  - Vitamiinid, mineraalained
- Põhjamaade toidusoovitused

Toidussoovituste põhimõtted

- Toidugrupi tarbimissoovitused: portsjonit/päevas
- Energiavajadusele - 1400 kcal-3600 kcal, 200 kcal sammuga
- Söömisel arvestada nädala keskmiselt
- Iga toidugrupi siseselt antud:
  - keskmiste portsjonite energeetilised väärtused ja
  - erinevate toitude vastavad kogused
- Lisaks soovitused: milliseid toite igast toidugrupist eelistada ja milliseid tarbida harvem

Toidussoovituste põhimõtted

- Söö iga päev midagi viiest toidugrupist
- Varieeri toite toidugruppide sees

Soovituslikud portsjonite arvud

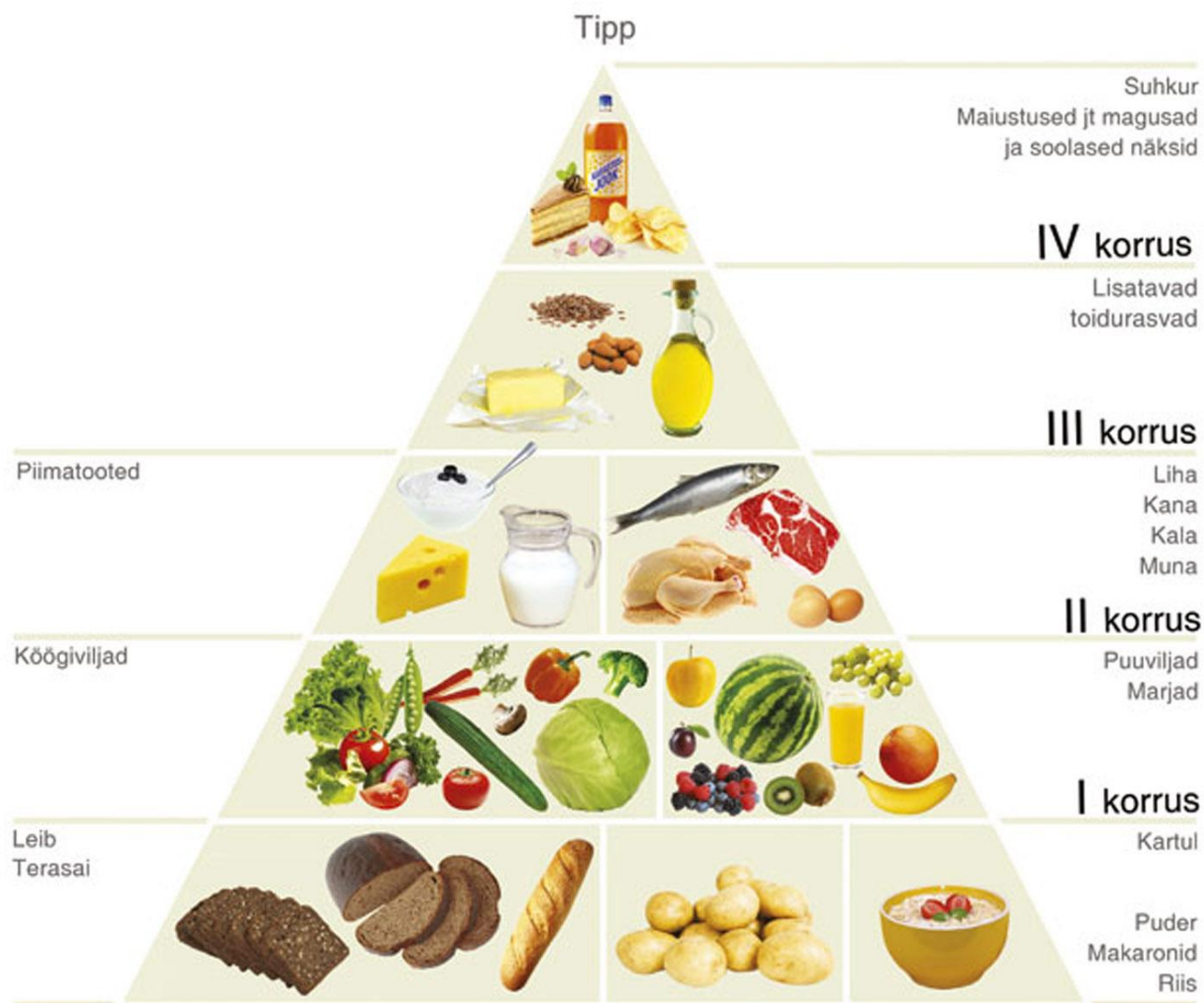
	2000 kcal	2400 kcal
Tärkliserikkad toidud - teraviljatooted ja kartul	7-9	8-12
leib (sai)	3-4	4-5
puudrud, riis, makaronid jt	2-4	3-5
kartul	1-2	1-2
Puu- ja köögiviljad, marjad	6-8	7-9
köögiviljad	3-5	4-7
puuviljad, marjad	2-3	3
Piim ja piimatooted	2-3	3
Kala, linnuliha, muna, liha ja tooted nendest	3-4	3-4
kala ja kalatooted	1-2	1-2
liha, linnuliha (sh rupskid) ja tooted nendest	1-2	1-2
muna ja munatooted	0,5	0,5
Lisatavad toidurasvad	6-7	9
seemned, mandlid, pähklid	1-2	2-3
õliviljad, õlid, võiderasvad	5	6-7
Suhkur, magusad ja soolased näksid	≤4	≤4

Järgides iga toidugrupi portsjonite arvusid ning ka täpsustavaid soovitusi iga toidugruppide sees, saab tagada toitumissoovitustele vastava põhitoitainete vahekorra ning piisava kiudainete, vitamiinide ja mineraalainete saamise.

Muutused visuaalsel kujutamisel

Toidugruppidesse jaotumine

	Botaaniliselt või tootmisviisilt	Toidusoovituste järgi
Kartul	Puu- ja köögiviljad, marjad	Tärkliserikkad toidud
Oliivid, avokaado	Puu- ja köögiviljad, marjad	Lisatavad toidurasvad
Nektar, mahla jook, moos	Puu- ja köögiviljad, marjad	Suhkur, magusad ja soolased näksid
Või	Piimatooted	Lisatavad toidurasvad
Väga magusad ja rasvased piimatooted	Piimatooted	Suhkur, magusad ja soolased näksid

Teraviljatooted ja kartul - leiva-saiagrupp

Ühe portsjoni energeetiline väärtus - umbes 75 kcal

Portsjoni suurus	Abistav lisainfo
30 g rukkileiba, täisterajahust leiba, seemneleiba	• Eelistada seda gruppi järgmisele • Varieerida
30 g sepikut, täisterasaia, karaskit	
30 g peenleib	• Vähem siit grupist
30g sai, kuklid, lavaš	
20 g näkileivad	
20 g riisi-tatrалеivakesi	

Teraviljatooted ja kartul - keedetud teraviljatooted (pudrud, põhitoidu lisandid jt)

Portsjoni suurus	Abistav lisainfo
100 g teraviljaputru või keedetud teravilju põhitoidu lisandina	<ul style="list-style-type: none"> • Siia gruppi kuuluvad järgmised teraviljad - kaer, rukis, oder, tatar, hirss • Putrude-lisandite puhul on arvestatud, et need on valmistatud veega ja rasvaineta - valmistades putru piima ja rasvainega, arvestada juurde vastavad piima- ja lisatavate rasvade portsjonid • Eelistada täisteraputrusid, varieerida
75 g maisipõhiseid tooteid	<ul style="list-style-type: none"> • V.a. maisikrõpsud ja maisihelbed
70 g keedetud riis, pastatooted, kinoa	<ul style="list-style-type: none"> • Eelistada täisteratooteid
50 g keedetud kuskussi	

Teraviljatooted ja kartul - kartul

Portsjoni suurus	Märkused
100 g keedetud kartuleid	• Eelistada seda gruppi
70 g keedetud maguskartuleid	
100g fritüüris friikartuleid	• Arvestada 100g kohta juurde ca 25 g õli ehk 5 portsjonit rasvu
100 g ahjus valmistatud friikartuleid	• Arvestada 100g kohta juurde ca 10 g õli ehk 2 portsjonit rasvu
100 g prae- ja ahjukartuleid (vähese rasvaga)	• Arvestada 100g kohta juurde ca 5 g õli ehk 1 portsjon rasvu

Köögiviljad, puuviljad, marjad

Köögiviljaportsjon - umbes 30 kcal

Puuviljaportsjon - umbes 50 kcal

Üks portsjon umbes:

Värskelt, toorsalatina, toitude koostises -100 g

Puuvilja-marjamahl (mitte nektar, mahla jook) -100 g

Konservid - 60-100 g

Kaunviljad - 30 g

Idud - 20 g

Kuivatatud marjad, puuviljad - 20 g

Piim ja piimatooted

- 1 portsjon 110 kcal
- Siia gruppi kuuluvad ka toitumise sees (nt kakao, puder, vormiroog jm) kasutatavad piima ja piimatoodete kogused
- Piimatoodete gruppi ei kuulu:
  - või (grupis lisatavad toidurasvad)
  - väga magusad ja/või rasvased piimatooted nagu kohuke, jäätis, puding, kondenspiim (grupis suhkur, maiustused, soolased näksid)

Piim ja piimatooted

Portsjoni suurus	Märkused
Vedelad piimatooted	
250 g alla 2,5% rasvasusega piima	
200 g 2,5 % rasvasusega piima	
170 g üle 2,5% rasvasusega piima	
220 g hapupiima, petti, keefiri (R mitte üle 2,5%)	<ul style="list-style-type: none"> • Vedelatest piimatoodetest tuleks eelistada 2,5%-lisi tooteid • Kui tervislikel põhjustel ei ole vastu näidustatud, võiks vähemalt ühe portsjoni valida sellest grupist

- Ülejäänud piimatoodete portsjonid tuleks valida eelistatult siit grupist
- Eelistage igast alagrupid madalama rasvasusega tooteid, kuid mitte päris lahjasid

Maitsestatamata kohupiim, kodujuust

130 g, R kuni 2,5% (k.a.)

120 g, R 2,51-5%

80 g, R üle 5%

Maitsestatamata jogurtid

200 g maitsestatamata jogurtit (R mitte üle 2,5%)

150 g maitsestatamata jogurtit (R 2,51-6%)

100 g maitsestatamata jogurtit (R 6,1 kuni 10%)

Juustud (sh toorjuust, sulatatud juust, hallitusjuust, suitsujuust, kitsejuust, mozzarella)

90g, R kuni 9,9% (k.a.)

50g, R 10-20,9%

35g, R 21-29,9%

25g R alates 30%

Portsjoni suurus	Abistav lisainfo
Koored	
100g hapu- ja röösk koor, R 10%	<ul style="list-style-type: none"> • Süües toite siit grupist, eelistada madalama rasvasusega (kuid mitte analoog)tooteid
50g hapukoor, R 20%	
35g hapukoor, R 30%	
30 g vahukoor, R 35%	
Maitsestatud piimatooted	
140 g maitsestatud jogurteid (R mitte üle 2,5%)	<ul style="list-style-type: none"> • Eelista väiksema suhkrusisaldusega tooteid • Olenevalt tootest, 100 g söödud toote kohta arvestada juurde ca 10 g (2 tl) ehk 1 portsjoni suhkrut
100 g maitsestatud jogurteid (R üle 2,5%)	
100 g maitsestatud kohupiima(kreeme), kodujuustu (R mitte üle 2,5%)	
75 g maitsestatud kohupiima(kreeme), kodujuustu (R üle 2,5%)	

Toidugrupp kala-linnuliha- muna-liha

- Ühe portsoni energeetiline väärtus 80 kcal
- Punast liha (sh sea-, veise-, lamba-, kitseliha) võiksid segatoidulised inimesed süüa mitte üle 500 grammi (kuumtöötlemata kujul umbes 700 grammi) nädalas, millest lihatoodetel võiks olla võimalikult väike osa.
- Ennekõike probleem - tugevalt töödeldud punane liha

Portsjoni suurus	Abistav lisainfo
75 g kuumtöödeldud lahjat kala	<ul style="list-style-type: none"> • Kogus käib puhastatud kala kohta • Praadimisel arvestada juurde rasv (1tl võid või õli on 1 portsjon lisatavaid rasvu)
60 g kuumtöödeldud keskmise rasvasusega kala	
35 g kuumtöödeldud rasvast kala	
30 g kuumtöödeldud väga rasvast kala	
30 g kalakonserve õlis	
40 g kalakonserve vees, tomatid või omas mahlas	
80 g makrat	
50 g suitsu- ja soolakala	
30 g soolaheeringat	
70 g sushit	
40 g kalapulki	<ul style="list-style-type: none"> • Vähem toite siit grupist • Kalapuljade puhul eelistada suurema kalasisaldusega tooteid

Linnuliha, tooted

linnuliha - portsjonid

60 g kuumtöödeldud kanafileed
50 g kuumtöödeldud nahata kana-, kalkuni- ja pardiliha
40 g kuumtöödeldud nahata haneliha
25 g kuumtöödeldud nahaga kanaliha
15 g kuumtöödeldud nahaga hane- ja pardiliha
50 g kuumtöödeldud broilerimaksa
80 g kana- või kalkunisinki
70 g kanaviinereid, rasvasisaldus kuni 5%
60 g kanafrikadelle
50 g keeduvorsti kanalihast, suitsutatud kalkunit või broilerit
40 g kanalihast grill- ja šašlõkivorsti, kanasigarit , kanapihve, kanaviinerit

Eelistada nahata linnuliha

Praadimisel arvestada juurde rasv (1 tl võid või õli on 1 portsjon lisatavaid rasvu)

Eelistada värsket liha linnulihatoodetele

Kui tarvitada linnuliha tooteid, siis eelistada suurema lihasisaldusega ja väiksema rasva- ja/või soolasisaldusega tooteid

Liha, tooted lihast - portsjonid

35 g kuumtöödeldud sea-, veise-, lamba- või vasikaliha

30 g kuumtöödeldud hakkliha

30 g kotlette, pihve, frikadelle vm

50 g sinki

30 g keeduvorsti, viinereid, sardelle, grillvorsti, sinkvorsti, lihakonservi

20 g suitsuvorsti, salaamit

45 g kuumtöödeldud maksa, neerusid

40 g verivorsti, verikäkki

10 g praetud peekonit

20 g 30%lise rasvasisaldusega maksapasteeti

Eelistada taist liha

Eelistada lahjemat hakkliha ning hakklihast ise valmistatud tooteid valmistoodetele

Praadimisel arvestada juurde rasv (1 tl võid või õli on 1 portsjon lisatavaid rasvu)

Lihatoodetest eelistada tooteid, mille lihasisaldus on suurem ja rasva- ja/või soolasisaldus väiksem

Maksa ja maksast valmistatud toite võiks süüa kuni kord nädalas

Munad

Portsjoni suurus	Abistav lisainfo
1 keedetud muna (ca 55 g)	
5 keedetud vutimuna	
1 praetud muna	Arvestada lisaks juurde ca 5 g õli ehk umbes 1 portsjon
50 g omletti	Arvestada lisaks juurde 5 g õli ehk umbes 1 portsjon (vajadusel ka piim ja omletis olevad lisandid nagu juust, vorst, köögiviljad vm)

Seemned, pähklid, mandlid

Õliviljad

Või, õli

Pähklid-seemned-mandlid - 1 portsjon 60 kcal

Teised lisatavad rasvad ja õliviljad - 1 portsjon 50 kcal

Seemned, pähklid, mandlid
10 g seemneid, pähkleid, mandleid

Või, õli jt rasvad
5 g õli
5 g võid
5 g võiderasva (rasvasisaldus üle 50%)
10-15 g võiderasva (R alla 50%)
5 g kookosrasva
5 g searasva

Õliviljad
10-15 g (ca 3-4tk) musti oliive
30-40 g (ca 7-10 tk) rohelisti oliive
25 g avokaadot (¼ väikesest)

- 1 portsjon 40 kcal
- Kõige vähem soovitatavad toidud:
  - suhkur, maiustused
  - magusad karastusjoogid
  - soolased näksid
  - saiakesed-küpsetised
  - piimal põhinevad desserdid
- Siia gruppi kuuluvad ka toitude valmistamisel (nt puder, tee-kohv-kakao jne) lisatavad suhkru, mee jne kogused

Suhkur ja maiustused, soolased näksid, karastus- ja mahlajoogid

Suhkur, mesi, moos, šokolaad

10 g suhkrut, mett

20 g moosi

10 g šokolaadi, šokolaadikomme

10 g ülejäänud kompvekke

Soolased näksid

7-10 g kartuli- ja maisikrõpse, popkorni, küüslaugu-, maitsestatud näkileibu, soolapähkleid, kuivikuid, soolaseid küpsiseid

Karastus- ja mahlajoogid

100 g nektarit, karastus-, mahla-, kalja-, energiajooke, morssi, jääteed, maitsevett

60 g mahla-, marja- ja puuviljakisselli

Täna tähelepanu eest!